

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

Učebné osnovy pre stredné pedagogické školy s vyučovacím jazykom rusínskym a s vyučovaním rusínskeho jazyka

Koordinoval: PhDr. Jozef Varga, PhD. – Štátny pedagogický ústav
Autor (zostavil): Štefan Suchý – Metodicko-pedagogické centrum v Prešove
Posudzovatelia: doc. PhDr. Vasiľ Jabur, CSc.
PhDr. Anna Plišková

Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 30. 1. 2006 pod číslom CD-2006-1597/3064-1:094 ako učebné osnovy rusínskeho jazyka a literatúry pre stredné pedagogické školy s vyučovacím jazykom rusínskym a vyučovaním rusínskeho jazyka s platnosťou od 1. septembra 2006

Úvod

Predmet rusínsky jazyk a literatúra v učebnom pláne stredných pedagogických škôl sa objavuje po prvýkrát v dejinách slovenského moderného školstva. Už aj tým je daná jeho výnimočnosť v podmienkach dvojjazyčného prostredia, kde vznikla spoločenská objednávka oboznámenia sa mladej generácie Rusínov s hodnotami materinského jazyka, rusínskej folklórnej a literárnej tradície ako aj s etnografickými osobitosťami uvedeného etnika.

Východiskom pri vyučovaní rusínskeho jazyka je komunikatívny princíp a pri približovaní literárnej zložky učiva je to predovšetkým obmieňame umeleckých textov.

Zvláštnosťou vyučovania tohto predmetu je aj využívanie porovnávacieho slovensko-rusínskeho hľadiska.

Rusínsky jazyk

Ciele

Ciele vyučovania rusínskeho jazyka a literatúry na stredných pedagogických školách vychádzajú z triády cieľov, ktorú tvoria komunikatívny, vzdelávací a výchovný cieľ. Za najhlavnejší je potrebné považovať cieľ komunikatívny, lebo je spojený s osvojovaním základov komunikácie, pričom jej prioritnou formou je ústny prejav, nevynímajúc však ani čítanie a písanie. Vzdelávací cieľ spočíva v získaní a prehĺbovaní znalostí z jazyka, folklóru, z oblasti rusínskych spoločenských a literárnych dejín. Výchovný cieľ prispieva k rozvoju etických a estetických kvalít žiakovej osobnosti.

Podstatným cieľom vyučovania rusínskeho jazyka na stredných pedagogických školách je dosiahnutie takých rečových zručností, aby žiaci správne, primerane a vhodne zvládli každú hovorovú situáciu. Správnosť znamená rovnaké zvládnutie ústnej a písomnej formy prejavu v súlade s pravidlami ortoepie a ortografie. Vhodnosť obsahuje nároky zakotvené v charakteristike použitia funkčného štýlu z hľadiska adresáta a situácie. Hľadisko primeranosti je zakotvené vo využívaní štylisticko-žánrových prvkov a štýlotvorných postupov pri tvorbe jednotlivých štylistických útvarov.

Výchovno-vzdelávací proces smeruje k tomu, aby sa žiaci naučili:

- plynulo a výrazne čítať bez prípravy,
- vyjadrovať sa gramaticky správne v súlade s funkciou a komunikatívnou situáciou realizovaného prejavu v písomnej a ústnej forme,
- správne dodržiavať pravopisnú normu a členenie textu na odseky ako aj dodržiavať vetnú interpunkciu,
- uplatňovať spisovnú výslovnosť s výraznou artikuláciou v hovorených prejavoch s uvedeným využívaním modálnych prvkov jazyka,

- ovládať techniku spracovania textu formou kľúčových slov, osnovy a konspektu,
- vedieť samostatne študovať a efektívne využívať odbornú literatúru, pravopisné pravidlá a slovníky,
- pri príprave vlastnej práce vedieť používať vlastné výpisky, poznať zásady odbornej citácie a bibliografickej normy,
- poznať a využívať logicko-myšlienkové postupy (analýza, syntéza, abstrakcia, porovnávanie, klasifikácie indukcia, dedukcia, analógia, zovšeobecnenie) a vo svojich prejavoch vhodne uplatňovať logickú nadväznosť slov a viet,
- ovládať a vedieť používať rusínsku odbornú jazykovú terminológiu v porovnaní so slovenskou
- vedieť vytvárať rôzne štylistické útvary písanej a hovorenej formy hovorového, administratívneho, publicistického, rečníckeho a čiastočne aj umeleckého štýlu a to v súlade so slohovými a komunikatívnymi postupmi,
- poznatky z oblasti rusínskeho jazyka vedieť aplikovať aj v iných predmetoch (napr. v slovenskom alebo cudzom jazyku) a požívanie materinského jazyka chápať ako znak národnej a osobnej kultúrnej úrovne.

Obsah

Ako už bolo vyššie uvedené, vyučovanie rusínskeho jazyka sa má realizovať na princípe rozvíjanie komunikatívnej funkcie jazyka, pričom vychádza z usporiadania jazykovedného systému, využívajúc aj obsah niektorých príbuzných vied ako sú pedagogika, psycholingvistika a pod.

Rozvoj aktívneho vyjadrovania žiakov sa uskutočňuje poznaním systému jazyka, osobitne štylistiky, takže gramatické učivo je priradené ku slohovému. Preberanie slohového učiva vychádza z trojjediného princípu, a to slohový

postup – funkčný jazykový štýl – komunikatívna situácia, ktorý žiakovi pomáha uvedomiť si rozdiel medzi niekoľkými slohovými postupmi v jednom žánri, či zhodu slohového postupu aj útvaru.

Produktívne vytváranie štylistických útvarov žiakmi je zoradené od menej náročných slohových postupov smerom ku zložitejším (informačný postup, opisný výkladový, praktická rétorika, umelecký štýl v próze) a v rámci medzizložkových vzťahov má vhodne korešpondovať s vyučovaním literatúry.

Pri preberaní jazykového (slohového) učiva je potrebné využívať poznatky žiakov zo základnej školy, ktoré v spojení s novonadobudnutými rozvíjajú intelektuálnu úroveň žiaka, kladú väčší dôraz na jeho samostatnú prácu, rozvíjajú jeho štylistické zručnosti, požadujú vyjadrenie vlastného originálneho názoru a formujú individuálny štýl žiaka.

Rozvíjanie riadených vyjadrovacích schopností žiakov sa uskutočňuje prostredníctvom zdôrazňovania diferencovanosti jazykových prostriedkov z hľadiska spisovnosti a slohovej platnosti. Zreteľ na výchovnosť učiva sa uplatňuje v celom jazykovom vyučovaní, hlavne vo všeobecných poznatkoch o jazyku, ktoré sú záverečným jazykovým vzdelávaním na strednej škole.

Výber a štruktúra jazykového učiva posilňuje tento učebný predmet vo vzťahu ku základnej škole i k ostatným predmetom. Tento proces sa realizuje cez nácvik metód samostatného štúdia, výskumných metód, rozvíjaním odborného vyjadrovania (terminológia) a logického a tvorivého myslenia.

Časovú dotáciu pre jednotlivé tematické celky je možné upraviť, pričom najviac času treba venovať rozvíjaniu komunikatívnych činností.

1. Kontrolné slohové práce sa v 1. – 3. ročníku píšú po dve (jedna v každom polroku). Na slohovú prácu sú vymedzené tri hodiny (príprava, písanie, oprava) a vo štvrtom ročníku realizujeme iba jednu kontrolnú slohovú prácu v ústnej forme (prednáška alebo prejav). Kontrolná slohová práca je skúškou z gramatického a štylistického učiva, ale dbá sa aj na jej úpravu. Pri jej vypracovaní žiak môže používať pravopisnú príručku a slovník. Práca sa klasifikuje jednou

známkou, ktorá zhrňuje je kompozičnú, štylistickú, gramatickú a pravopisnú hodnotu.

2. Cvičné slohové práce sa realizujú v rámci všetkých slohových útvarov. Žiakom je potrebné umožniť napísanie práce aj vo výberových slohových útvaroch. Všetky cvičné práce učiteľ klasifikovať nemusí.
3. Diktáty v 1. – 3. ročníku sa píše po jednom v každom polroku a všetky sa klasifikujú. Výber diktátových textov nesmie predstavovať kumuláciu pravopisných javov, avšak vysvetlenie javov, s ktorých sa žiaci dopúšťajú chýb, zaraďujeme aj do vyučovacích hodín jazyka.

1. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín)

- I. Zvuková a grafická stránka jazyka (5)
 - Fonéma, hláska, graféma, spisovná výslovnosť (2)
 - Prízvuk, vetný prízvuk (2)
 - Tempo, pauza, prízvuk, melódia (1)
- II. Fonetika (6)
 - Hlásokový systém rusínskeho jazyka, porovnanie so slovenčinou (1)
 - Samohlásky v rusínskom jazyku, ich grafická podoba, porovnanie so slovenčinou (1)
 - Znelé a neznelé spoluhlásky (párové a nepárové), znelostná asimilácia (1)
 - Tvrdé a mäkké spoluhlásky. Mäkčenie spoluhlások pre samohláskou i (1)
 - Slovný prízvuk v rusínskom jazyku, funkčnosť slovného prízvuku pri určovaní slovných tvarov a sémantiky slov. (1)
 - Základné princípy spisovnej rusínskej výslovnosti (1)
- III. Rusínske písmo a pravopis (2)
 - Písmo v rusínskom jazyku (1)
 - Základy rusínskeho pravopisu (1)
- IV. Lexikológia (4)

- Systém slovnej zásoby ruského jazyka, rozvrstvenie slovnej zásoby, štylisticky príznačné slová (expresíva) (1)
 - Prevzaté slová, cudzie slová, internacionalizmy (1)
 - Synonymá, homonymá, antonymá, frazeologizmy (1)
 - Kultúra kodifikovaného rusínskeho jazyka, spisovná slovná zásoba a nárečia. Základy lexikografie (1)
- V. Slovtvorba (3)
- Morfémy. Základné a odvodené slová. Slovtvorná stavba slová (1)
 - Spôsoby tvorenia slov v rusínskom jazyku. Skladanie slov. Skracovanie slov
 - Univerbizácia a multiverbizácia (1)
 - Tvorenie podstatných mien, prídavných mien, čísloviek, sloviess, prísloviess (1)
- VI. Štylistika (6)
- Funkčné jazykové štýly, slohotvorné postupy a slohotvorné žánre. (1)
 - Informácia a komunikácia, ich spoločenský význam, druhy informačných útvarov. (1)
 - Administratívny štýl a jeho útvary (reklamácia, splnomocnenie, potvrdenie, súkromný list) (1)
 - Anketa, test, nástenné noviny (1)
 - Správa o činnosti (referát) (1)
 - Diskusia, diskusný príspevok (1)
- VII. Kontrolné slohové práce (6)
- Píše sa po jednom v prvom a v druhom polroku, pričom každá je dotovaná troma vyučovacími hodinami (príprava, písanie a oprava).
- VIII. Systematizácie učiva (4)

2. ročník

3. (1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

- I. Morfológia (3)

- Podstatné mená, rod, pád, číslo, skloňovacie vzory, pravopis podstatných mien (2)
 - Prídavné mená, ich zhoda s podstatnými menami v rode, čísle a páde, skloňovacie vzory, pravopis prídavných mien (2)
 - Zámená, systematizácie a skloňovanie zámen, štylistické využívanie osobných zámen v porovnaní so slovenčinou (1)
 - Číslovky, ich systematizácie, skloňovanie a pravopis (1)
 - Slovesá, systematizácie sloves, slovesné kategórie, časovanie, neurčité slovesné tvary (2)
 - Najfrekventovanejšie predložkové väzby v rusínskom jazyku v porovnaní so spisovnou slovenčinou (1)
- II. Syntax (6)
- Hlavné a vedľajšie vetné členy (2)
 - Jednoduchá veta a súvetie (1)
 - Priraďovacie a podrad'ovacie súvetie, transformácia podrad'ovacieho súvetia na jednoduchú vetu (2)
 - Modifikácia vetnej stavby v texte (vytýčený vetný člen, elipsa, prerušená výpoveď – apoziopéza, vsuvka – parentéza) (1)
- III. Interpunkcia (1)
- Bodka, čiarka, bodkočiarka, dvojbodka, trojbodka, pomlčka, spojovník, otáznik, výkričník, zátvorky, úvodzovky. Správne používanie interpunkčných znamienok v texte. (1)
- IV. Štylistika (10)
- Opisný slohový postup. Opis, druhy opisu, funkcia pozorovania v opise, kompozícia, jazykové prostriedky a štylizácia opisu (1)
 - Opis pracovného postupu. Odborný opis. Porovnávací opis (1)
 - Charakteristika predmetu, javu a osoby. Priama a nepriama charakteristika, individuálna a skupinová charakteristika, objektívna a subjektívna charakteristika, autocharakteristika (1)
 - Administratívne útvary. Osobný posudok. Životopis. Žiadosť (1)

- Publicistický štýl, prehľad publicistických žánrov, automatizácia a aktualizácia v publicistickom štýle, publicistika a jej funkcie. Správa (1)
 - Referát (1)
 - Interview (1)
 - Kritika publicistická a náučná (1)
 - Beletristické žánre v publicistike. Fejtón (1)
 - Reportáž (1)
- V. Kontrolné slohové práce (6)
- V každom polroku sa píše jedna kontrolná práca, pričom každej sú venované po tri vyučovacie hodiny (príprava, písanie, oprava).
- VI. Systematizácia (4)

3. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

- I. Technika filologickej práce (5)
- Poznámky vo vlastnej knihe (1)
 - Výpisky, výstrižky, kartotéka (1)
 - Konspekt (výťah), kľúčové slová (1)
 - Osnova (1)
 - Systém rýchleho čítania (1)
- II. Štylistika (20)
- Náučný štýl, lexika, morfológia a syntax náučného štýlu (3)
 - Výkladový slohový postup, útvary výkladového slohového postupu (2)
 - Výklad – kompozícia, štylizovanie, kauzálne vzťahy a ich jazykové vyjadrovanie; podstata logického myslenia a vyjadrovania (indukcia, dedukcia, analógia), rozборы textov (5)
 - Úvaha – charakteristika a formy úvahy, uvažovanie v bežnom živote (4)
 - Rozbory textov, využitie motta pri písaní úvahy (2)
 - Recenzia (2)

- Náučná kritika (2)
- III. Kontrolné slohové práce (6)
 - V každom polroku sa píše jedna kontrolná slohová práca s dotáciou troch vyučovacích hodín (príprava, písanie, oprava)
- IV. Systematizácia jazykového učiva (4)

4. ročník

(1 hodina týždenne, 30 hodín ročne)

- I. Poznatky zo všeobecnej jazykovedy (4)
 - Indoeurópske a slovanské jazyky (2)
 - Vznik a vývin rusínskeho jazyka, členenie rusínskeho národného jazyka (2)
- II. Štylistika (18)
 - Základy rétoriky, rečnícky nácvik. Vlastnosti rečníckeho štýlu a jeho žánre (2)
 - Etapy tvorenia prejavu. Zhromažďovanie faktov, kompozícia a štylizácia prejavu, nadväznosť úvodu a záveru (2)
 - Úvod, jadro a záver rečníckeho prejavu, rozbor textov (2)
 - Spôsoby nácviku a prednes prejavu. Mimika a gestikulácia, artikulácia, prednes spamäti, hlasová modulácia (2)
 - Rozprávanie v umeleckej literatúre. Individuálny štýl spisovateľa. Rozprávanie ako štýlový postup i ako žáner (2)
 - Autorská reč, reč postáv, dramatizujúce a estetizujúce prvky v rozprávaní, hlavné druhy úvodu (2)
 - Analýza a úprava textov (3)
- III. Kontrolná slohová práca (3)
 - Vypracováva sa iba jedna v prvom polroku s tematickým zameraním na ľubovoľný žáner rečníckeho štýlu a má ústnu podobu.
- IV. Zhrnutie poznatkov z 1. – 4. ročníka a čiastočne aj zo základnej školy. (5)

Proces

Najvýraznejší podiel na všestrannom rozvoji osobnosti žiaka strednej školy má jeho samostatná práca. Najčastejšími metódami takejto práce sú konspektovanie, referát a diskusia. Podľa charakteru učiva to však môžu byť aj iné metódy, napríklad prednášky, vysvetľovanie alebo metóda rozhovoru, lenže hlavnou formou osvojovania je už spomínaná samostatná práca žiaka v spojení so seminárnym spôsobom práce (referáty).

Poslaním samostatnej prípravy nie je zvládnutie reprodukcie študovaných textov, ale príprava na diskusiu k vopred oznámenej problematike. Pri riešení problémových úloh sa môžu žiaci združovať do skupín alebo dvojíc. Diskusie sa uzatvárajú zhrnutím, pričom osvojenie sa dokončí praktickým výcvikom doma i v škole.

Spomínané formy práce dávajú dospelujúcim žiakom väčšiu možnosť na prejavenie vlastných názorov, vyhraňujú ich špecifické záujmy, rozvíjajú logické a abstraktné myslenie mladého človeka, ktorý hľadá dôkazy pre obhájenie svojich postojov v diskusii a živo sa zaujíma o nové poznatky.

Postavenie jednotlivých tematických celkov v rebríčku dôležitosti je vyjadrené aj prostredníctvom prideleného počtu hodín v učebných osnovách. Ich dodržiavanie pre vyučujúceho nie je konečne záväzné, ale počet hodín na napísanie a opravu kontrolnej slohovej práce sa musí dodržať.

Efektívnosť práce zvyšuje nielen práca s učebnicou, ale aj s pravidlami pravopisu a so slovníkom. Učebné pomôcky a didaktická technika majú najväčšiu účinnosť vtedy, keď sú pripravované ku konkrétnemu učivu, či učebnici.

Hodnotenie a klasifikácia musia motivovať žiakovu aktivitu nielen celkove, ale aj pri riešení čiastkových problémov, keď pri ich riešení prejavil žiak pohotovosť, tvorivosť (osobitosť v riešení úlohy) a logický úsudok.

V súvislých ústnych a písomných prejavoch sa hodnotí vecná správnosť, štylistická primeranosť a schopnosť a samozrejme, že aj spisovnosť (výslovnostná i pravopisná).

Vyučovanie rusínskeho jazyka pri rozvoji osobnosti prispieva:

V oblasti rozumovej výchovy (výchovy k poznaniu):

- k správne a výstižnému vyjadrovaniu, k systematickému rozvíjaniu intelektu, vôle a citu a k rozvoju logického, abstraktného a tvorivého myslenia,
- k pochopeniu vzťahu medzi myslením a jazykom a vzťahu medzi vývinom spoločnosti a vývinom jazyka, vedie k využívaniu bohatosti jazyka.

V oblasti občianskej, vlasteneckej a humanistickej výchovy prispieva:

- k hlbšiemu poznaniu národného jazyka v spätosti s dejinami národa, čo prehĺbuje vlastenectvo žiakov,
- k rozvíjaniu hrdosti nielen na rusínsku národnosť, ale rozvíja aj slovenský patriotizmus na základe porovnávania dvoch blízkych jazykov,
- k rozvíjaniu metód a foriem práce, ktoré pripravujú žiakov na verejnú a riadiacu činnosť (praktická rétorika, diskusia, agitácia, sledovanie tlače, tvorbou školského časopisu alebo rozhlasových relácií),
- k neustálemu sebavzdelávaniu a sebvýchove na základe ideálov humanizmu vo vzťahu k uplatňovaniu racionálnych metód štúdia,
- k uznávaniu práce iných cestou uplatňovania skupinovej práce na vyučovaní a mimo neho,
- k rozvíjaniu tvorivosti uplatňovaním problémových a tvorivých úloh,
- k mravnému spôsobu života v rodine a na pracovisku, ku kultúre správania sústavným rozvíjaním jazykového vyjadrovania;
k rešpektovaniu partnera komunikácie a to výberom vhodnej tematiky slohových prác a obsahov textov.

V oblasti pracovnej aktivity, tvorivosti a zodpovednosti vedie:

- k sebazvedelávaniu, k návykom plánovania práce a pracovnej disciplíny sústavným uplatňovaním metód samostatného štúdia (konspektovanie, vedenie kartotéky, či denníka),
- k zvyšovaniu požiadaviek na kultúru a estetiku hovorového a písaného prejavu a k návykom šetrného zaobchádzania s pomôckami a úcta k práci iných,
- k získaniu pracovných zručností riešením tvorivých a problémových úloh v škole a doma.

V oblasti estetickej výchovy prispieva:

- k rozvíjaniu vnímania a hodnotenia literárnych alebo publicistických textov a textov vlastnej tvorby a to riešením úloh, ktoré vyžadujú umelecké stvárnenie témy,
- k zvýšeniu estetickej stránky vlastných ústnych a písomných prejavov.

V oblasti telesnej, zdravotnej a environmentálnej výchovy prispieva:

- vyššiemu záujmu o túto problematiku vypracovaním plánu práce a využitia voľného času s rešpektovaním rovnováhy duševnej a telesnej práce, rozvíjaním ideálu všestranne zdravej osobnosti, uplatňovaním úcty k vlastnej osobe a úcty k partnerovi komunikácie.

Literatúra

Ciele

Najzákladnejším cieľom predmetu rusínska literatúra je formovanie osobnosti žiaka. Preto, že sa spolu podieľa na všetkých stránkach rozvoja žiakovej osobnosti, vyučuje sa vo všetkých ročníkoch. Úsilie o výchovu vnútorne bohatej individuality sa nemôže chápať len ako záležitosť školskej výchovy, lebo na výchove ľudského individua sa podieľajú všetky socializačné vplyvy a nezastupiteľné miesto tu majú aj vrodené dispozície. Ciele literárnej výchovy sú

zostavené tak, aby sme ich uplatnením priblížili k ideálu žiaka chápaného svet vo svojej celistvosti aj rôznorodosti, žiaka schopného primerane reagovať na neustále premeny spoločnosti.

Na základe umenia a literatúry má žiak:

- nadobudnúť schopnosť medziľudského porozumenia a prirodzenej komunikácie,
- osvojiť si schopnosť vcítania sa do vnútorného života iných ľudí,
- dokázať naučiť sa zaradiť do vlastnej národnej a sociálnej skupiny bez pocitov nepriateľstva voči iným skupinám, osvojiť si schopnosť preklenutia kultúrnych odlišností iných skupín a jednotlivcov,
- naučiť sa osvojovať pojmy ich odvodzovaním z reality,
- osvojiť si logicko-myšlienkové operácie ako je porovnávanie, analógia, analýza, syntéza, indukcia, dedukcia a zovšeobecnenie,
- vytvoriť si individuálny hodnotový systém, ktorý rešpektuje relatívne trvalé spoločenské hodnoty, naučiť sa kriticky hodnotiť okolitú skutočnosť a vedieť obhájiť svoje stanovisko vhodnými argumentmi,
- rozvíjať svoju schopnosť tvorivo interpretovať osvojené myšlienky,
- naučiť sa výstižne a esteticky účinne vyjadrovať vlastné myšlienky,
- vedieť vyváženým spôsobom hodnotiť ľudí a javy,
- vedieť udržiavať v rovnováhe vlastné ambície s vlastnými možnosťami,
- vedieť použiť získané poznatky na tvorbu vlastných ideálov spoločnosti a človeka.

Prostredníctvom literárnej výchovy žiak:

- osvojí si základné literárnovedné pojmy a na výbere najvýznamnejších predstaviteľov rusínskej literatúry získa prehľad o chronológii umenia a literatúry,
- naučí sa čítať literárne dielo s kritickým odstupom a spájať jeho analýzu s citovým prijímaním textu,
- dokáže chápať myšlienkovú a umeleckú hodnotu diela na základe uvedomenia si štylistického a kompozičného zostavenia diela, osvojí si

zručnosť uplatňovania poznatkov z teórie a dejín literatúry pri rozbere textov,

- naučí sa používať metódy rozboru a interpretácie básnických, prozaických a dramatických diel tak, aby sa pritom nevytrácal, ale prehlboval emocionálne zážitok,
- naučí sa chápať umelecké dielo ako štylizovaný model skutočnosti, kde sa okrem spoločenskej časovej reality odráža aj autorov subjekt, jeho názorový, citový a kultúrny postoj.

Obsah

Obsah predmetu rusínska literatúra je usporiadaný do systému chronologického historického vývoja literatúry na severovýchodnom Slovensku a na území bývalej Podkarpatskej Rusi. (Obe územia do roku 1820 tvorili jeden územno-administratívny celok – mukačevskú diecézu gréckokatolíckej cirkvi, preto obidve society mali ten istý kultúrno-spoločenský osud a spoločenské podmienky rozvoja literatúry).

V rámci literárnej výchovy sa preberá literárna produkcia napísaná nielen v rusínskom alebo v cirkevnoslovanskom jazyku, ale aj tvorba autorov píšucich v latinskom, či v maďarskom jazyku. Týka sa to literatúry klasicistického obdobia (2. polovica 18. storočia až 1. polovica 19. storočia).

Začínajúc obdobím duchnovičovským (od štyridsiatych rokov 19. storočia) pri vyučovaní rusínskej literatúry sa uplatňuje porovnávacie hľadisko s paralelným literárno-dejinným procesom v slovenskej literatúre (štúrovské hnutie a obrodenecké snahy Alexandra Duchnoviča i ďalších).

Čítankové ukážky literárnych i vedeckých diel prešli jazykovou úpravou v intenciách súčasného stavu rusínskeho kodifikovaného jazyka. Najznámejšie diela sú v čítankách jednotlivých ročníkov uvádzané dvojjazyčne a to v originálnom znení a v upravenej podobe. Možnosťou porovnania archaického a súčasného jazykového variantu žiaci si osvoja diachronické hľadisko pri vývine materinského jazyka.

Všetky tematické celky zahrnuté do osnov sú záväzné, avšak časové dotácie a náročnosť sprostredkovania u jednotlivých tém sú ponechané v kompetencii učiteľa.

Všetky úpravy vyučujúci vykoná tak, aby sa v čo najväčšej miere naplnilo splnenie cieľov literárnej výchovy.

1. ročník

(2 hodiny týždenne, 66 vyučovacích hodín ročne)

- I. Úvod do štúdia literatúry
 - Literatúra umelá a folklórna, vplyv folklóru na literatúru (hlavne romantickú). Poznávacia a výchovná funkcia literárneho diela (1)
 - Literárne druhy a žánre (epika – epos, román, mýtus, báj, legenda, povesť, novela, poviedka, bájka; lyrika – óda, hymna, elégia, epigram, paródia, epitaf; reflexívna, prírodná a osobná lyrika; dráma – vlastná dráma, tragédia, komédia, film, televízna a rozhlasová hra) (2)
 - Kompozícia epického literárneho diela. Fázy dejového vývinu epického diela: expozícia, zápleтка, zauzlenie, vyvrcholenie, rozuzlenie. Funkcia rozprávača a typy rozprávania: in medias res (okamžitý vstup do deja), retrogradný postup (v detektívnej literatúre). (2)
- II. Z rusínskeho národopisu (etnografie)
 - Kalendárna obradovosť Rusínov na východnom Slovensku. Sviatok Andrija – priebeh obradu, magické úkony, kult lásky (2)
 - Ľudové obyčaje v čase Vianoc a sviatku Troch kráľov. Hospodárska mágia. Koledy a vinšovačky – estetické a ideové rozborý koléd, nácvik slovno-hudobnej interpretácie. Betlehemska hra – historický pôvod, realizácia v podmienkach triedy. (2)
 - Veľká noc – sviatok jarnej rovnodennosti a Ježišovho obetovania sa za kresťanstvo. Veľkonočná obradovosť. Prejavy folklórnej tradície v období Veľkej noci – jarne chorovody a hry. Maľovanie veľkonočných vajčiek –

pysaniek, ich využívanie v hospodárskej mágii. Zvyky pri príležitosti prvej orby a prvej pastvy, sviatkov v deň svätého Juraja. (2)

- Rodinná obradnosť Rusínov východného Slovenska. Obyčaje, piesne a mágia pri príležitosti narodenia dieťaťa (1)
- Svadba u Rusínov – etapy svadobnej drámy, hudobno-slovný prejav, svadobné piesne (ladkanie), magické úkony (2)
- Pohrebné obrady a piesne (jojkanie) (1)

III. Rusínsky folklór východného Slovenska

- Klasifikácia ľudových piesní. Lúboštné piesne. Typy lyrického hrdinu v lúboštnej lyrike. Symboly. Spojitosť lúboštných piesní s pracovným úkonom na poli, v domácom prostredí a pod. Jazykové a estetické zvláštnosti žánru (1)
- Pracovné piesne (pastierske, sluhovské, drotárske, dožinkové, zbojnícke, regrútske, vyst'ahovalecké). Lyrický hrdina. Verš, rytmus, rým. Trópy a figúry. Ideová náplň (2)
- Historické piesne – charakteristika žánru. Pieseň o Štefanovi – vojvodovi, jej baladickosť, gradácia deja, slovné archaizmy (1)
- Rusínske ľudové balady. Zaväzný osem- a dvanásťslabičný rytmus. Personifikácia – nosný estetický princíp baladického žánru. Koly murovali bilu Makovicju, Ore bohač, ore na vysokij hore – najznámejšie ľudové balady (2)
- Ľudové rozprávky. Úvodné a záverečné rozprávačské formuly. Kompozícia. Charakteristiky kladných a záporných hrdinov. Úloha fantazijnej zložky v ľudovej rozprávke. Klasifikácia rozprávok podľa tematických okruhov. Lyšcin sud, Piperjančik, Rozumnyj čolovik medzi durnyma ľudmi, Pro Maťjaša kraľa – ideovo-estetické rozbory najznámejších ukážok podľa žánrovo-tematickej klasifikácie (2)
- Legendy. Hyperbolizácia a zvýšená miera fantázie v krátkom rozprávaní o nereálnych tvoroch, ale aj o svätcoch. Klasifikácia žánru podľa témy. Apokryfické legendy o pozemskom putovaní svätcov – najrozšírejší druh legend; zastúpenie humoru a záverečné poučenie v apokryfických

- legendách. Paralely ľudového a oficiálneho náboženského podania Ježišových a apoštolských skutkov. Jak boh zemľuju dilyv – typická ukážka žánru legendy (1)
- Povesti. Vázba povestí na reálne miesta, udalosti a osoby. O grofovi Barkovcioví, Zbojnyk Chydyk, Čom Hrabčaniv bocjanamy nazývajúť (3)
 - Systematizácia učiva z národopisu a folklóru (2)
- IV. Historické podmienky vývoja
- Literatúra, kultúra a cirkev Rusínov Podkarpatskej Rusi a východného Slovenska od prvopočiatkov po rok 1840 (1)
 - Slovo pluku Igorovom – hrdinský epos východných Slovanov (1)
 - Z dejín Krásnobrodského kláštora (1)
 - Tradície zbojníctva medzi Rusínmi (1)
 - Systematizácia poznatkov z dejín Rusínov na východnom Slovensku a na Podkarpatskej Rusi (1)
- V. Rusínska literatúra do roku 1840
- Literárno-historický proces. Druhy a žánre. Najvýznamnejší predstavitelia a ich tvorba (1)
 - Balada zo 16. storočia s historickou tematikou – Dunaju, Dunaju, čemu smuten tečeš? – Historické pozadie najstaršej známej rusínskej balady. Štylistické a jazykové osobitosti diela (1)
 - Historická pieseň zo 17. storočia – Pieseň o obraze klokočovskom. Dejinné podmienky vzniku (vyhnanie tureckých vojsk z Uhorska po porážke pri Viedni roku 1683). Charakteristika rozprávača (v súvislosti s rakúskym patriotizmom). Úvodná a záverečná formula piesne. Štylistika, rytmické činitele (rytmus, polverš, rým) (1)
 - Pieseň o Budíne – historická pieseň o vyhnaní Turkov nielen z Budína, ale aj z podkarpatskej oblasti. Narážky na spoluprácu Imricha Tökölyho s Turkami a jej odsúdenie. Umelecké špecifiká piesne (1)
 - Pieseň hriešnych ľudí – didakticko-duchovná skladba zo 17. storočia (1)

- Pravoslávna polemická literatúra. Mychajlo Andrella-Orosvyhovskij, Logos, Obrana... Ideové, politické a morálne príčiny odmietania katolizácie Rusínov v 17. storočí (1)
- Pieseň o zlých pánoch – odraz postavenia roľníka vo feudálnom poddanskom systéme 18. storočia. Spojenie myšlienky sociálneho poníženia s nádejou na nebeskú spravodlivosť (1)
- Pieseň o Rusnákoch (18. storočie) – žartovný pohľad na neľahké postavenie rusínskych roľníkov pod Nízkymi Beskydami. Jazykové osobitosti ľudovej lyriky (slovakizmy, skomoleniny) (1)
- Alexander Padaľskij, Pieseň o svete. (1) Uvažovanie nad osudom jednotlivca a celej society: vplyv sociálnej nerovnosti na neperspektívnosť života prostého človeka. Kompozičná osobitosť básne (akrostych – zakódovanie mena autora v začiatočných písmenách päťveršových stróf skladby) (1)
- Pieseň o zázračnej bohorodičke krásnobrodскеj – ohlas legendy o neobyčajnej ikone v krásnobrodskom baziliánskom kláštore, centre rusínskeho písomníctva a vzdelanosti. Jazyk diela inklinujúci k archaizovanej staroslovienskej podobe ako aj k ľudovej reči (1)
- Už prišiel čas, zanechávam vás – báseň morálno-úvahového zamerania na spôsob kázne napísaná v duchu tradície dedinských učiteľov (ďakov). Prítomnosť rozprávacieho štýloveého postupu, charakteristika rozprávača. Ľudovosť jazyka (1)
- Žartovná lyrika: Už som skúsil, čo je škola, Ach, keď ja začnem, Dobrú novinu..., V horskom kraji vyše Bardejova, Mariš moja, ešteš mlada... Tradícia básnickej tvorby putovných študentov (spudejov) (1)
- Ľúbostná lyrika – Krásne bohyne... (1)
- Žánre tzv. vyššej poézie – óda, onomastikon, vplyvy klasicizmu
- Pieseň o biskupovi Michailovi Olšavskom (1)
- Ivan Pastelij, Pastier duchovný (1)
- Arsenij Kocák, Veršovaný úvod ku Gramatike ruskej... Životopisný profil prvého významného rusínskeho jazykovedca (1)

- Petro Lodij, Na večnú pamiatku Hermanovi Chvatalovi (akrostych)
- Historické a duchovné podmienky vzniku tejto ódy. Životopisný a vzdelanostný profil Petra Lodija
- Osobnosť biskupa Andreja Bačinského. Zrod prešovskej gréckokatolíckej diecézy a jej úloha v šírení vzdelanosti a literatúry medzi Rusínmi severovýchodného Slovenska (1)
- Gregor Tarkovič, K meninám... najjasnejšieho vladára Jozefa...
- Vplyv klasicistickej poetiky v systéme Tarkovičovho verovania, v používaní zastaraného jazyka a v upotrebení starogréckych bájných reálií (1)
- Andrej Vaľkovskyj, Dojič, Koziar, Syrodajca. Vplyv tzv. pastierskej poézie
- Výnimočnosť šesťslabičného rytmického rozsahu (1)
- Ivan Ripa, Pieseň o dvojtvárnom človeku, Pieseň o zrušení urbánu (2)
- Potreba morálnej čistoty a sociálneho blahobytu pre povznesenie národa a roľníctva (1)
- Systematizácia prebraného učiva (4)

2. ročník

(2 hodiny týždenne, 66 hodín ročne)

- I. Charakteristika doby
 - Historické a kultúrno-spoločenské podmienky vývoja rusínskej spoločnosti (cirkev, literatúra, kultúra) v prvej polovici 19. storočia (1)
 - Jazyková otázka (1)
- II. Literárno-historický proces (literáti a ich tvorba)
 - Rusínska historická veda na rozhraní 18. a 19. storočia. Ivanikus Bazilovič. (2)
 - Vasil' Dohovič životopisný a tvorivý profil (1)
 - Rusínska lyrika V. Dohoviča (Nech si hlupák smúti, Husička moja, Dievča v jari spieva, Prečo som muzikant aj teraz?, Ku narodeninám Andreja Bačinského) (1)

- Básnická tvorba V. Dohoviča v latinskom a v maďarskom jazyku (1)
- Systematizácia učiva (1)
- Život a dielo Michaila Lučkaja, rusínskeho jazykovedca a kultúrneho dejateľa (1)
- Bajkárska tvorba M. Lučkaja (1)
- Rusínskej osvietenskej hnutie v prvej polovici 19. storočia a jeho kontakty so súdobou slovenskou literatúrou a kultúrou.
- Michail Lučkaj a Bohuš Nosák Nezabudov
- Ján Kollár o Lučkajovej Gramatike ruskej v skladbe Slávy dcéra (2)
- Rusínskej obrodenecko v prvej polovici 19. storočia a jeho kontakty s predstaviteľmi ruskej kultúry, literatúry a vedy (1)

III. Charakteristika doby

- Kultúrno-spoločenské a historické podmienky rozvoja rusínskej literatúry a kultúry v období Uhorskej buržoáznej revolúcie a po nej.
- Úloha grécko-katolíckej cirkvi (v podmienkach Prešovského biskupstva) pri rozvíjaní obrodeneckého hnutia medzi Rusínmi na východnom Slovensku. (2)
- Slovensko-rusínske kultúrne a osvetové kontakty v štyridsiatych až šesťdesiatych rokoch 19. storočia. (1)

IV. Literárno-historický proces (literárni tvorcovia a ich tvorba)

- Alexander Duchnovič. Život, prehľad tvorby. Nacionálna, náboženská, literárna, jazyková a pedagogická názorová orientácia spisovateľa. (2)
- Básnická tvorba Alexandra Duchnoviča. Tematické a ideové zameranie najvýznamnejších lyrických básní. Jazykové, štylistické a versifikačné prostriedky Duchnovičovej poetiky. Ideovo-estetické rozborov básní. (10)
- Ideovo-estetický rozbor básne Odkaz (Vručanije) (1)
- Dramatické diela A. Duchnoviča – Dobrodinec prevyšuje bohatstvo, Hlavný bubník, Povaha spoločenského konfliktu v dielach. Charakteristika kladných a záporných hrdinov. Jazykové prostriedky (snaha o ľudový jazyk). Miesto humoru a satiry v dielach. (4)

- Sentimentálna novela Milen a Ľubica. Konceptia lásky v diele – jednota zdravej ľudovej a kresťanskej morálnosti s národnou uvedomelosťou (2)
- Literatúra pre deti – básne Mucha a Ćaba, veršované hádanky, logogryfy... (2)
- Historická, pedagogická a náboženská spisba A. Duchnoviča (2)
- Systematizácia tvorby Alexandra Duchnoviča. Okruh autorov Literárneho združenia prešovského (Alexander Labanc, Obnovená láska; Tereza Podhajecká, Smútok nad uletevším sokolom; Anna Kriger-Dobrzanská, Láska; Mikuláš Nodř, Kto tam klopká; Mychajlo Bystran, Od roku 1848-eho...). Osvetová a publikačná činnosť Literárneho združenia prešovského (4)
- Alexander Pavlovič. Život a dielo (2)
- Sociálne, národné a ľudové motívy v lyrike Alexandra Pavloviča – rozborý básní (10)
- Ideovo-estetická analýza Pavlovičovej poémy Stav biedneho sedliaka (2)
- Systematizácia učiva o živote a diele A. Pavloviča (1)
- Adolf Dobrzanský – politický vodca uhorských Rusínov, organizátor slovenského spoločenského života v polovici 19. storočia. Prehľad života a publikačnej činnosti (1)
- Julij Stavrovskýj-Popradov – prehľad o živote a tvorbe. Vzťah ku Slovensku (1)
- Básnická tvorba Julija Stavrovského-Popradova (Vlastř, V Beskydoch, Spomienky Popradu, Spiš, Zimný večer, K..., Lasciate ogni speranza! – Zanechajte nádej!) (3)
- Cestopisná tvorba – Výlet pod Karpatami, Poznámky z Popradskej Rusi (1)
- Etnograficko-folkloristické práce J. Stavrovského-Popradova (Ľutinský odpust, Povedačky o spišských Rusínoch) (1)
- Historické práce – Dejiny Krasnobrodského kláštora, Dejiny dediny Ćertižné (1)
- Systematizácia učiva (2)

3. ročník
(2 hodiny týždenne, 66 hodín ročne)

- I. Charakteristika doby
 - Kultúrno-spoločenská a historická situácia na severovýchode Slovensku a na Podkarpatskej Rusi v druhej polovine 19. storočia. Maďarizačný útlak kultúrnych a náboženských snáh Rusínov. Sociálna situácia (2)
 - Zmena názorov na formu literárneho jazyka u rusínskych spisovateľov 2. poloviny 19. storočia. Jazyková orientácia na veľkoruský jazyk (1)
- II. Rusínske národopisné reálie
 - Organizovanie spoločenského života v starej rusínskej dedine (šoltýstvo, želiarstvo, každodenná obyčajovosť, medziľudské vzťahy...) (2)
- III. Literárno-historický proces (tvorcovia a ich diela)
 - Anatolij Alexander Kralickýj – prehľad o živote a diele (1)
 - Knieža Laborec – romantická povesť idealizujúca prvotné dejiny Rusínov. Zdôrazňovanie osobného a kolektívneho hrdinstva v boji o národnú nezávislosť (2)
 - Poviedka Pastier v Poloninách – obraz patriarchálneho života pastierskeho a roľníckeho ľudu (2)
 - Rusíni laboreckí v Uhorsku – etnograficko-folkloristická štúdia o rusínskej obyčajnosti v povodí rieky Laborec (1)
 - Alexander Mytrak – prehľad o živote a tvorbe. Osvetová činnosť medzi ľuďmi, filologické úsilie pri zostavovaní slovníkov (1)
 - Prehľad a ideovo-estetické rozborov básnickej tvorby (Moje prebudenie, Chmárno, temno, Na Verchovine) (2)
 - Obraz života ľudu na Podkarpatskej Rusi v cestopise Cestovné dojmy z Verchoviny (1)
 - Systematizácia tvorby Anatolija Kralického a Alexandra Mytraka (1)
 - Ivan Siľvaj – život a dielo (1)

- Básnická tvorba Ivana Sil'vaja (Biedna sirôtka, Spoza hôr, Horiaca sviečka, balada Starý Demko, Fedor Koriatovič, Levobijca) (3)
- Satirická próza – celkový prehľad (Grajciarová komédia, Jednodňové kráľovstvo, Ľudia v železných klobúkoch) (3)
- Estetická a myšlienková náplň satiry Grajciarová komédia – reakcia na maďarizačné praktiky užhorodského biskupa Štefana Pankoviča (1)
- Sociálne novely a povesti s dedinskou tematikou – Pre jeden pohárik pálenky, Bieda, lebo nieta žida, Siroty, Milionár (3)
- Ideovo-estetický rozbor historickej novely – Dennica medzi hviezdami. Systematizácie tvorby Ivana Sil'vaja (2)
- Eugen Fencyk – život a dielo. Novinárska činnosť spisovateľa (Bieli Chorváti) (1)
- Prehľad poézie – Umierajúci básnik, Zima, K Uhorskej Rusi, Nešťastní a smutní sme my (2)
- Ideovo-estetický rozbor eposu Koriatovič (2)
- Poviedky s dedinskou tematikou (Badzo Vasil' – kolesár, Rozhovor deda Danila s Moškom, Poviedky deda Danyla) (3)
- Ideovo-estetický rozbor románu V otcovizni bez otcovstva (2)
- Systematizácia tvorby Eugena Fencyka (1)
- Peter Kuzmiak – život a dielo. Osvetová činnosť (1)
- Piesňová tvorba – Kravičky, kravičky, prečo nepasiete, To moja mamička – sivá holubička, Ponad Jakubianku bučky sa rozvili, Priletela kukulienka, Spievaj (2)
- Systematizácia tvorby Petra Kuzmiaka (1)
- Ivan Danylovič-Korytňanskij, Rodinná slávnosť. Ideový a estetický rozbor štvordejstvovej komédie o protimaďarizačných snahách rusínskej inteligencie v 2. polovine 19. storočia (2)
- Peter Azarij – analyzovanie vybraných lyrických básní (Jeden večer, Ku priateľom, Domov, Jar, Ja neprosím...) (4)
- Alexander Homičkov, Pokorenie Užhorodu. Poviedkové spracovanie rusínskych historických prvopočiatkov (3)

- Feodor Zlocky, Ku Svetu, Spievajte, slávicí!, Dážď, Rusín na smrteľnej posteli. Lyrika o bezperspektívnom chápaní sveta a rusínskeho života (4)
- F. Zlockyj – autorské spracovanie ľudových povestí (Mstyslav, Pogan – dievča, Kolbasov) (2)
- Hijador Stripskyj, Pomoc v núdzi. Životný štýl a myslenie drobného dedinského človeka zobrazený formou poviedky (1)
- Rusínska literárna kritika a história druhej polovice 19. storočia – Jevmenij Sabov, Chrestomatija... (1)
- Zahraničná súveká literárna kritika o rusínskej literatúre – Aristov (1)
- IV. Zahraničná veda 2. polovice 19. storočia o etnografických a folklórnych špecifikách rusínskeho národa.
 - (Arsenij, Rusíni v Uhorsku, J. H. Biderman, Rusínsky národ a jeho význam pre Rakúsko, Volodymir Hnaťuk, Rusíni v Uhrách, J. Janota, Niekoľko poznámok etnografických. Bardejov. Historicko-topografický opis mesta a okolia, A. L. Petrov, Materiály o Uhorskej Rusi) (2)
- V. Zhrnutie a systematizácia učiva (4)

4. ročník

(2 hodiny týždenne, 60 vyučovacích hodín ročne)

- I. Spoločensko-politická situácia na Podkarpatskej Rusi a na severovýchodnom Slovensku od roku 1918 po súčasnosť. Literárny proces. (1)
- II. Národopisné rusínske reálie
 - Rozvoj ľudových remesiel (drotárstvo, maľovanie veľkonočných vajíčok, uhliarstvo...) (1)
- III. Literárno-historický proces (autori a ich tvorba)
 - Alexej Farinič – život a tvorba. Básnická a prozaická tvorba (3)
 - Ivan Kizak – prehľad o živote a diele. Ideovo-estetický rozbor básne Pieseň o vlasti (1)
 - Humoristické motívy v poézii I. Kizáka (Rusín – rozkošník, bájka Vlčia pravda) (1)

- Prozaická tvorba I. Kizáka (podľa výberu vyučujúceho) (1)
- Andrej Soľankin-Štilicha – prehľad o živote a diele. Rozbor básne Jar (1)
- Ideovo-estetický rozbor veršovanej rozprávky Pokotyhorošok (1)
- Poviedková tvorba A. Soľankina-Štilichu (Výber diela pre interpretáciu podľa uváženia vyučujúceho) (1)
- Mária Dufancová – život a dielo, výber z lyriky (1)
- Systematizácia preberaného učiva (1)
- Vasyľ Petrovaj, Rusíni. Myšlienково-estetická analýza románu (2)
- Mikuláš Kseňák – bájky v próze (1)
- Ideovo-umelecká interpretácia veršovaných bájok (podľa výberu vyučujúceho) (1)
- Dramatická tvorba M. Kseňáka (Drotárik – ideovo-estetický rozbor) (1)
- Štefan Suchý – rozbor lyriky (Sadenie zemiakov, Repovanie o privátnom zverinci, Medvedík z erbu, Zelepavka, Moc slova) (2)
- Ideovo-umelecký rozbor poémy Andy sadá na vlak večnosti (1)
- Spoločenská kritika v humoristických poviedkach Š. Suchého zo zbierky Ako Rusnáci relaxujú (O pekelnom capovi) (1)
- Dramatická tvorba Štefana Suchého. Ideovo-estetický rozbor tragikomédie Vybrané úryvky zo Starého a Nového zákona (1)
- Rozbor veršov pre deti zo zbierky Azbukáreň (1)
- Mária Maľcovská – súhrnný prehľad poviedkovej tvorby (2)
- Ideovo-estetický rozbor poviedky Jedináčik (2)
- Prozaická tvorba pre deti (Interpretácia moderných rozprávok pre deti zo zbierky Rozprávková lúčka podľa výberu vyučujúceho) (1)
- Systematizácia prebraného učiva (1)
- Valerij Kupka – rozbor lyrických básní (1)
- Dramatické dielo Vasyľa Turoka-Hereša a Svetlany Škovranovej. Rozbor ukážok (2)
- Básnická tvorba zľudovelých autorov.
- Juraj Charitun – čítanie a rozbor ukážok (2)
- Anna Halčáková – čítanie a rozbor ukážok (2)

- Jozef Kudzej - čítanie a rozbor ukážok (2)
 - Ivan Žak - čítanie a rozbor ukážok (2)
 - Jurko Kolynčak - čítanie a rozbor ukážok (2)
 - Ivan Kindža - čítanie a rozbor ukážok (2)
 - Systematizácia prebraného učiva (2)
- IV. Literárna kritika a literárne história. Vasil' Choma, Miron Sisák, Elain Rusinko (2)
- V. Tvorba rusínskych autorov v zahraničí. Vasyľ Sočka-Boržavyn, Ivan Petrovcij – predstavitelia rusínskej poézie na Ukrajine. Rozbor ukážok (1)
- Rusínska literatúra v Poľsku. Petro Trochanovskij-Murjanka (1)
 - Rusínska poézia v Maďarsku. Gabriel Hattinger-Klebaško (1)
 - Rusínska literatúra v Juhoslávii (1)
- VI. Záverečné zhrnutie literárneho učiva 1. – 4. ročníka (10)

Proces

Učebné osnovy z rusínskej literatúry pre štvorročné stredné pedagogické školy sa objavujú po prvýkrát v dejinách rusínskeho školstva, takže pri ich zostavovaní nebola možnosť ani koncepcného ani obsahového vzoru.

Osnovy vo svojej cieľovej zameranosti uprednostňujú taký model vyučovania literatúry, ktorý vychádza z interpretácie literárnych textov, využívajúc pritom aj výchovnú stránku diela. Zameranosť na sprostredkovanie životopisných a faktografických údajov má druhotný význam.

Obsah vyučovania v prvom ročníku mimo umelej literatúry tvorí rusínsky folklór v spätosti s rusínskou etnografiou (kalendárna a rodinná obradnosť), lebo tieto tematické celky pre systémové poznanie rusínskej kultúrnej a literárnej tradície majú primárny význam. Jazyková, estetická a ideová jednoduchosť ľudovej slovesnosti tvorí vhodnú východziu pozíciu pre následné stupňovanie náročnosti pri preberaní učiva z oblasti umelej literatúry v druhom až štvrtom ročníku.

Za finálny špecifický cieľ literárnej výchovy považujeme sformovanie osobnosti žiaka ako vyspelého prijímateľa umenia a literatúry. Z tohoto dôvodu časovo prvým cieľom literárnej výchovy na strednej škole je postupné prekonávanie naivnej úrovne prijímania literárneho diela, pri ktorom sa žiak sústreďuje na dejovú (sujetovú) líniu diela, kompozíciu.

Približne od polovice druhého ročníka je potrebné dôraz prenášať na analyticko-syntetické prijímanie a hodnotenie literárneho textu s kladením dôrazu na vlastnú (žiakovu) interpretáciu a to nielen hlavných, ale aj druhoplánových zložiek diela.

V treťom a vo štvrtom ročníku cieľom výchovy je dosiahnutie vyspelej interpretačnej úrovne žiaka, popri ktorej dochádza k osvojeniu si schopnosti systematizácie literárnych poznatkov s kladením dôrazu na kritický prístup k dielu.

Učebnice rusínskej literatúry a čítankové výbery sú zostavované podľa takej koncepcie, pri ktorej sa dôraz kladie na interpretačnú stránku v prijímaní literárneho diela.

Tejto požiadavke a cieľu je prispôsobené aj chápanie kontroly a hodnotenia žiaka, pri ktorých sa učiteľ sústreďuje na úroveň žiakových interpretačných schopností, na úroveň jeho samostatnosti a kritického myslenia, na žiakovu nápaditosť, fantáziu, kvalitu vyjadrovania. Zastúpenie nominálnych faktorov a definícií v odpovediach je teda podradené analýze textu a vychádza z nej.

Naše učebné osnovy majú byť stimulom pre vyučovanie rusínskej literatúry a ich užitočnosť je priamoproporcionálna učiteľovej tvorivosti pri narábaní s týmto dokumentom pri výchove žiakov.